

Počastitev Prešernovega dela in spomina

Ljubljana, 3. dec. Danes dopoldne je bila v Ljubljani glavna in zaključna proslava, posvečena 150-letnici rojstva Prešerna. V okusno dekorirani veliki Unionski dvorani, ki so jo do zadnjega kotička napolnili odrasli in mladi, so poslušali izbrani program tudi preds. vlade LRS tovariš Miha Marinko, org. sekretar CK KPS tovarišica Lidija Šentjerc, sekretar Prezidijske ljudske skupščine Franca Lubej, podpredsednika vlade LRS dr. Marijan Breclj in Sergej Kraigher, minister za znanost in kulturo tovariš Boris Zihert, minister za notranje zadeve tovariš Boris Kraigher, član CK KPS Franca Kimovec, predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Franca Ramovš, rektorji visokih šol ter predstavniki kulturnih ustanov, množičnih organizacij in JA.

Slavje je pričel orkester Slovenske filharmonije pod vodstvom Jakova Cipčija z Beethovnovo »Posvetitvijo« (Uvertura op. 124), nakar je imel uvodno besedo predsednik Ljudske skupščine dr. Ferdo Kozak:

Tovariši in tovarišice! Izreden je praznik, ki ga praznujemo na današnji dan. Minilo je sto petdeset let, odkar se nam je rodil pesnik Franc Prešeren. Vendar, danes ali kateri drugi dan — zmeraj, kadar ti je povedati besedo o njem, ti je nekako tako, kakor ob srečanju z resničnim in posebno dragim človekom. Zdi se ti, da ni prave besede v tebi in ves si pred njim in pred lastno ljubeznijo nebojčen.

Spominjam se iz minulih let, ko se mi je končno odprla ravnina pot k Prešernu. Takrat mi ni bilo nepopisno žal, da nimamo nobene njegove prave podobe. In saj je res čuden slučaj, da ravno Prešerna nihče od takrat živelih slikarjev ni neposredno upodobil. Človek pa se res rad pogovarja z obrazom tistega, ki ga v sebi naj ljubezen in spoštovanje. Pozeje, posebno pa v teku osvobodilne borbe, se je ta moja želja umaknila svojestrnostnemu spoznanju. Po neprijetnih, komaj za silo razsvetljenih barakah naših brigad v južni Italiji, sem se z našimi ljudmi pogovarjal o Prešernu in prebiral z njimi njegove pesmi. Obrazi delavcev, kmetov in izobražencev, obraz fantov iz Primorja so sevali iz poltema in jaz sem videl čuden žar v njihovih preudarnih očeh. Čutil sem, kako je pela pesem v njih, kako jim je vzvelo srce s pesniškovo besedo, kako jim je njena skrivnostna melodija napolnjevala in razgrevala dušo. To je bilo več, kakor poslušanje verzov, to je bilo globoko — zavedno ali nezavedno — sozvočje z genijevo gorovico; da, to je bilo srečanje s samim seboj, z nečim, kar nas opredeljuje, kar nas zaznamuje in sicer neodumljivim znamenjem določene skupnosti, določene čustvenega in miselnega sorodstva. To je bilo tisto, kar v poslednji resničnosti pomeni Prešernova pesem za nas in kar gre kot dragocena, iz roda v rod obnavljajoča se in poglabljajoča se dedščina, odkar so njegove strane prvič zapele. Naš rod je vsrkal, je sprejel vase pesnikov glas, njegova lepota, njegova misel sta mu prekrasili srce in duha, da nosita poslednji neizbrisni znamenje njegove ustvarjalne narave. Prešeren se nam je za vse čase vtisnil v dušo, v sebi, v neodumljivih posebnostih slovenstva, nočimo njegovo pesniško in slovesko podobo in prav to nam lahko zadovoljivo tolmači nenavadno globoko ljubezen vsega našega ljudstva do njega, ljubezen, ka-

kršna na svetu ni najti podobna. Zdi se mi, da je ravno iz zavesti te Prešernove podobe v nas Oton Zupančič pred leti dejal, da izvira »ves curek ustvarjanja, ki se imenuje slovenska literatura in kultura« iz Prešerna, da je bilo vse, »kar se je skušalo uveljaviti brez Prešerna ali se je drznilo uveljavljati celo proti Prešernu... zastajajoča mrtva voda« in da je »Prešeren v vsem pravem, res naprednem prizadevanju slovenskih ljudi vedno in povsod pričujoč«.

Če razmislimo zlasti tega zadnjega Zupančičevega stavka pravi smisel, se zavemo, da je pesnik France Prešeren tudi naša kolektivna, narodna vest. To se pravi, tisti glas, ki tehta in presoja dejanja slehernega odgovornega slovenskega človeka in ki oznanja naš skupnosti pravo smer. Pustimo zdaj vsa razdobja v preteklosti! Dovolj nam potrjujejo gornjo resnico usodna štiri leta narodnoosvobodilne borbe. To je bil čas, ko je Prešernova beseda kakor čez noč postala vsakdanja izpoved zaslužnega naroda, postala je srčna kri zarote in upora, zaviralca je nad stisnjeni pestmi in ponosnimi glavami naših borec in jim velela edino pošteno in potrebno pot. Kdor se je postavil zoper ta glas naše vesti, se je umazal, je zablodil v gnolbo in pokvarjenost, je izdal svobodo svoje domačije. In danes? Danes, ko pljuska čez ves svet o naši zemlji umazana, nevarna laž, danes, ko poizkušajo jeziki krivih prerokov s puhlo frazo in meštarstvom zvitrepeljencem prevpiti glas pošteno volje, danes, ko znova dviguje glavo nezdravi, surovi pohlep po oblasti nad dušami vsega sveta? Da, tudi danes nam je Prešeren naša vest! Samo spominimo se njegovih besed zoper sebičnost in neumnost ljudi, zoper njih hinavščino in zlagano moralo. Samo spominimo se njegove obsodbe slehernega nasilja, ki uklepa narode in ljudi v sužnost! Spominimo se njegove ljubezni do resnice in pravičnosti, spominimo se njegove zdrave, ponosne volje do življenja brez hlapčevanja in ponižanja, njegovega sončnega svobodoljublja, ki je sanjalo za ves svet čase bratskega sožitja! Spominimo se predvsem njegove vroče ljubezni do domovine in do človeka! Spominimo se vsega tega in spoznali bomo, da tudi danes samo v Prešernu lahko ostane močni in zvesti sebi. Tudi danes nas potrjuje na poti, ki varuje svobodo našega naroda in dostojanstvo našega človeka.

Vse proslave Prešernovega imena, tako tudi ta praznik je za nas tehtnega, posebnega pomena. To je pravzaprav praznik vsega slovenskega rodu, praznik njegovega duhovnega rojstva in višje človeške, človečanske zavesti. Po drugi strani pa je današnja 150-letnica pesnikovega rojstva obnem — v smislu gornjih bežnih misli — praznik našega 150-letnega narodnega razvoja, oziroma točneje, snovanja slovenske napredne misli, slovenskega naprednega duha.

Prava, čista pesem ni lahkonno prebiranje strun, ne igrivo sestavljanje stopic in rim in vezanje kitic — prava pesem so iz globine človeške narave glaseči se odmevi zunanjega in notranjega življenja, je misel, je srcu ustrezajoči glas, je v lepoti prerajeno in v lepoto pretopljeno zaznavanje in spoznanje, je trpljenje in upanje, je boj in pogum — resnične pesmi izvir je z živo prizadetostjo vse notranjosti doživljano življenje. Resnična pesem je privilegij človeka in je obenem vsega človeškega pravi obraz. Tako

pesem je pesem našega Prešerna. Da bi njen skrivnostni glas nikdar ne poihnil v srcih naših ljudi!

Slava največjemu slovenskemu geniju, Francetu Prešernu!

Dr. Anton Slodnjak je nato v obsežnem referatu pokazal vso veličino Prešerna, ki se je uvrstil med največje osebnosti človeštva, ker je iskal za svoje nacionalno občestvo iz velike, takim osebnostim lastne nesebične ljubezni — pot k pravičnejšemu, svobodnejšemu, a tudi odgovornejšemu življenju.

F. S. Finžgar je nato prebral že objavljeno Prešernovo pismo starešem, katerega original je sedaj na epiminski razstavi Prešernovega dela v Mestnem muzeju. »Snete nesreče« je recitiral Božo Vodušek, Jože Tiran pa Prešernovega »Ribičica«. Tretjo Prešernovo gazelo, ki jo je uglasbil Josip Michl: »Da jo ljubim«, je zapel operni solist Rudolf Franc, skladbo Franca Gerbiča po Prešernovem tekstu pa Vlado Korošec. Za zaključek je nastopil Studentski pevski zbor ljubljanske univerze z Vodopivčovo »Soldaško« in Premrlovo »Zdravljico«, prav tako po Prešernovem besedilu.

ČESTITKA MARŠALA TITA kolektivoma Trepče in železarne v Sisku

Maršal Tito je odgovoril na pozdravni brzojavki kolektivov Trepče in železarne v Sisku, v katerih ga obveščata, da sta izročila obratovanju nove plantaže v svojih podjetjih.

Delovnemu kolektivoma Trepče!

Ko izročate v obratovanje plantaže v Vašem podjetju, vam najtopeje čestitam. To je velik uspeh in velik prispevek za industrializacijo naše socialistične države. Nadaljujte z istim poletom pri izpolnjevanju vaših nalog v srčno naših narodov.

Beograd, 2. decembra 1950.

Tovariško Vas pozdravlja Josip Broz - Tito.

IZ DANASNJE STEVILKE:

Počastitev Prešernovega dela in spomina — Pred volitvami v okrajne ljudske odbore
Delo Generalne skupščine OZN — Položaj na Koreji
Za manj blaga več deviz — Nova tovarna steklene galantenije v Sežani
Fizkultura — Poročila

Jugoslovanske železnice pred izpolnitvijo petletnega plana prevoza v štirih letih

Po izjavi ministra za železnice zvezne vlade Todorja Vujanovića bodo jugoslovanske železnice v štirih letih, torej že v tem mesecu, izpolnile prevozni plan. Obseg prevoza se je v primeri z letom 1938 povečal za dvakrat.

Največji uspeh pri izpolnjevanju prevoznih nalog pomeni prevoz gradiva za avtomobilsko cesto Zagreb—Beograd. Po železnici pa so prepeljali tudi velkanske količine drugega gradiva za elektrifikacijo in industrializacijo dežele. Uspehi je bilo mogoče doseči, ker so uporabili znanstvena dognanja v operativni in planu. Odkrivali so nove rezerve z boljšo delovno organizacijo s skladnim delom vseh železniških strok. Prizadevanje železničarjev je bilo pravilno usmerjeno, iniciativnost ljudi pa se je mogla najširše razviti. Nosilci gibanja za večjo nosilnost so bili strojevodje in kurjači, kmalu pa so se začele boriti za večji delovni učinek tudi brigade v drugih strokah.

Prihranili so mnogo goriva in maziva, pospešili so obteke vagonov in že 1947 so izpolnili petletni plan za prevoz potnikov. Velik uspeh je tudi, da naše železniške delavnice izdelujejo kratnice in da z domačimi sredstvi impregniramo železniške pragove.

K lepim uspehom je mnogo pripomoglo sodelovanje strokovnega in inženirskega osebja ter administrativnega aparata. Velik prispevek pa pomenijo tudi racionalizacije in novatorstva, ki so pripomogle, da so bolje organizirali železniško službo, uvedli nove norme, začeli boljše izkoriščati lokomotive in uvedli številne tehnične izboljšave. Med pomembnimi racionalizacijami in novatorstvi so: brizgalka za mazut, sredstvo proti nabiranju kamna v lokomotivskih kotlih, sredstvo za impregnacijo železniških pragov itd.

Železnica je dosegla velike prevozne uspehe med drugim tudi zato, ker so zastopniki gospodarskih panog skupno določili prevozni plan za prevoz sladkorne pese in stavbnega gradiva. Gospodarstvo pa bi imelo še mnogo večje koristi, če bi gospodarske panoge v prvi polovici leta boljše izkoriščale zmogljivost železnice, tako da bi bil železniški promet razbremenjen jeseni.

Prevozni plan je bilo mogoče izpolniti v štirih letih tudi zaradi novih železniških prog, zlasti v Bosni in Hercegovini, in zaradi obnove drugega tira Beograd—Novska, pa tudi zaradi preudrelosti pomembnih železniških vozlišč. Rečna plovba je precej pomagala železnici. Pa tudi cestni promet pospešuje promet na splošno ter olajšuje železniške prevoze, zlasti ker razvažajo blago od železniških križišč po cestah v velikem območju.

Še vedno zelo primanjkuje prometnih sredstev: to pomanjkanje pa nadomestujejo s kar najpopolnejšim izkoriščanjem vagonov in lokomotiv. Tudi prihodnje leto bo treba vztrajno iskati notranje rezerve in z boljšo organizacijo izkoristiti prometna sredstva. Zelo pomemben je tudi v železniški službi brigadni delovni način. — Doslej so se zlasti odlikovali železniški kolektivi na postajah v Beogradu, Zemunu, Zagrebu, zahodni kolodvor, Sevnici, Čacku, Gorici, v železniških delavnicah v Mariboru, Zagrebu, Skoplju, Titovem Užicu in Ljubljani, med kolektivni nadzorništev prog pa v Demir Kapiji, Celju, Nišu in Kninu.

Pred volitvami v okrajne ljudske odbore

V obmejnih vaseh murskosoboškega okraja so izbrali najboljše ljudi

Frontovci murskosoboškega okraja so te dni izbirali najboljše iz svojih vrst za kandidate, posebno živahni sestanki so bili v obmejnih vaseh okraja, kjer so temeljito pretresli dobre in slabe strani predlaganih kandidatov.

V obmejni vasi Središče, kjer živi madžarska manjšina, so soglasno izbrali za kandidata sekretarja OF Vereša, ki je zelo priljubljen med vaščani. Fronta v Središču je zelo aktivna, saj so vključeni v njene vrste vsi volivci. Središčani so se med prvimi vključili v tekmovanje za 10-letnico OF. Med tekmovanjem bodo zgradili gesliški dom, za katerega so si opeko sami izdelali.

V Prosenjakovih so izbrali za kandidata Kereša in Kolomana, ki imata za sluge zlasti pri razvijanju komunale deljavnosti, predvsem pa pri graditvi družnega doma. Med tekmovanjem bodo frontovci dogradili zadrufni dom in uredili mlekarino. V načrtu imajo tudi postavitev krajevnega mlina. V Kramarovcih, kjer imajo zelo dobro zadrugo, so se odločili za zadrufnika Zagoreca, ki je najvestnejši brigadir v zadruzi in borec za višji hektarski donos. Zadruga v Kramarovcih z uspehom uvaja mehizacijo pri obdelovanju zemlje. V obmejni vasi Serdica so se odločili za sekretarja OK KPS Belo Brgleza, ki je med domačini znan kot star borec za delavske pravice.

V Puconcih so se vaščani odločili, da jih zastopa v okrajnem odboru predsednik KDZ Frank, katerega zasluga je, da se je tamkajšnja zadruga dokaj razvila, v sosedni vasi Tešanovci pa so od-

ločili za zadrufnika Samta. Tudi v drugih vaseh, kjer imajo kmečke delovne zadruge, so se odločili kandidirati zadrufnike. Tako kandidira v Sebeborcih zadrufnik Viktor Barbarič, v Tepelevcih — Domajinih tov. Flisar itd.

Volilne priprave v ptuškem okraju

V ptuškem okraju so v vseh 100 volilnih enotah postavili kandidate za volitve v okrajni ljudski odbor. Zlasti dobro so uspeli predvolilni sestanki v Lovrencu, Bukovcih, Markovcih in Slovenji vasi, kjer se je razvila živahna diskusija ob izbiri kandidatov. V večini volilnih enot so postavili le po enega kandidata, z izjemo Gajevocev, Grajene, Leskoveca, devete volilne enote v Ptuj, Slatine, Stojncev, Spuhlje in Zabovcev. V deveti volilni enoti Ptujskokandidata predsednik MLO Vogrinec in zadrufnik Osojnikev zadrufe, Viktor Drole. V mnogih vaseh je ljudstvo zahtevalo postavitev sokandidatov, vendar so bili pri tem premalo vztrajni in niso dobili zadostne podpore partijskih in frontnih organizacij. Tako so volivci v Markovcih zahtevali postavi-

teprav so bili v veliki večini vasi postavljene najboljše ljudje, je vendar bilo nekaj primerov, da so se skušali vriniti na kandidatne liste špekulantski elementi. Tako so v Rogoščini skušali postaviti za kandidata človeka, ki je bil nedavno kaznovan in obsojen. Ta primer jasno kaže, da se partijska in frontna organizacija nista dovolj potrudili prikazati pomen volitev in izvolitev najboljnih ljudi v okrajni odbor.

teprav so bili v veliki večini vasi postavljene najboljše ljudje, je vendar bilo nekaj primerov, da so se skušali vriniti na kandidatne liste špekulantski elementi. Tako so v Rogoščini skušali postaviti za kandidata človeka, ki je bil nedavno kaznovan in obsojen. Ta primer jasno kaže, da se partijska in frontna organizacija nista dovolj potrudili prikazati pomen volitev in izvolitev najboljnih ljudi v okrajni odbor.

V velikih večini krajev ptuškega okraja so se volivci trudili, da bi izbrali najboljše iz svojih vrst za kandidate. Največ kandidatov je malih kmetov, delavcev in zadrufnikov. V devetih volilnih enotah MLO Ptuj kandidirajo dosedaj člani okrajnega odbora, katerim je ljudstvo s tem izkazalo svoje priznanje za dosedanja delo in zaupanje, da bodo tudi v bodoče vestno izpolnjevali svoje naloge. Zaradi nebudnosti partijskih in frontnih organizacij je bilo nekaj primerov, da so se špekulanti vrinili na kandidatne liste. Tako so morali zavrniti kandidature Franca Spendijsa v Salovecih, ker je bil kaznovan zaradi špekulacije. S. D.

PRVI REZULTATI VOLITEV ZA LJUDSKO SKUPŠČINO BOSNE IN HERCEGOVINE

Sarajevo, 3. dec. Prvi rezultati volitev za Ljudsko skupščino Bosne in Hercegovine drugega sklicanja dokazujejo velikansko udeležbo ljudstva. Skoraj vsi podatki, ki so prispeli na republiško volilno komisijo potrjujejo, da je že v jutranjih urah glasovalo več kot 50% volivcev. V volilnem okraju Bosansko Grahovo, kjer kandidira Djuro Pucar - Stari, predsednik vlade Bosne in Hercegovine, je v dveh urah glasovalo več kot polovica volivcev. Vasi grahovskega okraja, Pečanci in samo Grahovo so glasovali 95%.

Na številnih voliščih je bilo glasovanje že zjutraj zaključeno. Med prvimi v republikli so glasovali vsi zadrufniki vasi Petrovarad. Glasovali so tudi vsi volivci v vaseh Brezovo polje in Brezini v prečanskem okraju, Vidoviči v Bosanskem Grahovu, prebivalci tretjega volišča v Tuzli, sedmega volišča 10. volivnega okraja v Sarajevu.

Prebivalci Tuzle so na voliščih drugega volivnega okraja, ker je kandidiral Cvjetin Mijatović, podpredsednik vlade BiH, glasovali v dveh urah 68%. V tretjem volilnem okraju 74%.

V Sarajevu je volilo do 11. ure nad 78% volivcev.

Volitve v okoljskih vaseh Sarajeva so bile v glavnem končane dopoldne, ker je večina volivcev že glasovala do 9. ure.

Volitve v Narodno sobranje LR Makedonije

Skoplje, 3. dec. Po podatkih republiške volilne komisije so na današnjih volitvah za ljudske poslance za Narodno sobranje Makedonije med prvimi do 9. ure glasovali 100% volivci Ohrida. V Bitolju so bile volitve končane eno uro pozneje. V Prilepu je do 10. ure glasovalo 81% volivcev, v Štipu 86%, Strumici 96,5%, Kumanovu 50,7%, Djevdeliji 90%, v kavadarškem okraju 53%, titoveškem 66%, radoviškem 63%. Do 9. ure je v Strugi glasovalo 88% vpisanih volivcev, v Radovištu 83%, Djordje Petrovu 95,9% in v djevdeljskem okraju 68%. V II. rajonu Skoplja je do 10. ure glasovalo 88% volivcev, v III. rajonu 61,5% in IV. rajonu 68%. V I. rajonu je do 11. ure glasovalo 61,52% vpisanih volivcev.

Kranj je proslavil OBLETNICO ROJSTVA FRANCETA PREŠERNA

Kranj, 3. decembra. Koncert moskega pevskega zbora »France Prešeren« pod vodstvom dirigenta Petra Liparja je bil večer zvečer v Kranju uvodna prireditelj v čast 150-letnice rojstva pesnika Franceta Prešerna. Temu pomembnemu slavlju je pevski zbor pridružil še jubilejni petletnega dela.

Uvodoma je Gostiša Lojze, tajnik Prešernovega gledališča v Kranju, orisal določeno, v kateri je živel France Prešeren ter prikazal ob tem pesnikovo veličino in njegov pomen za slovenski narod v tistih dneh in vse do danes.

Za dvojni praznik je pevski zbor nastudiral vrsto umetnih pesmi iz čitalniške dobe do sodobnih zborovskih stvaritev ter več narodnih pesmi. Čeprav je s 16 skladbami težko prikazati razvoj slovenske pesni do sredine preteklega stoletja do danes ter našo narodno pesem, je zboru s pomočjo kralkega komentarja pred izvajanjem vsake pesmi to v glavnem uspelo.

Med koncertom se je tovariš Andrej Brovc, sekretar mestnega komiteja Partije, v imenu pripravljalnega odbora za proslavo 150-letnice rojstva Franceta Prešerna in v imenu Mestnega komiteja zahvalil zboru in posebej zborovodji za poštivalno prizadevanje v vseh petih letih, odkar zbor obstaja, in jih obdaril.

Prav tako sta se zahvalila in obdarila jubilarne zastopnika okrajnih ljudskih odborov mesta Kranja in Kranjskega. Dober obisk prireditelj — med navzočimi so bili tudi predstavniki oblasti in kulturnih in prosvetnih ustanov — je pokazal, da Kranj spoštuje in ceni spomin Franceta Prešerna, cenj pa tudi domači pevski zbor, ki nosi njegovo ime.

Danes dopoldne se je slavje nadaljevalo pri Prešernovem grobu. Po kratkem nagovoru sekretarja Mestnega komiteja Partije Andreja Brovca in častnih salvah enote JA je spregovoril o Prešernu in njegovem pomenu direktor I. gimnazije v Kranju tovariš Miha Mohor. Tej svečanosti je prisostvovala mladina vseh kranjskih šol, njihovi vzgojitelji in učitelji, predstavniki oblasti, kulturnih ustanov in mnogi drugi. Gimnazijski pevski zbor je nato zapel dve Prešernovi pesmi. Dopoldnansko slavje so zaključili recitatorji Prešernovih pesmi. Med proslavo so številni predstavniki množičnih organizacij in kulturnih ustanov obdali pesnikov grob z vencem.

V večernih urah je bila v Prešernovem gledališču proslava, kjer so sodelovali le poklicni igralci tega odra. Za oder so priredili odlomke Zupančičeve »Besede o Prešernu«. Sledile so recitacije Prešernovih pesmi, na klavirju je spremljal tovariš Trost.

Za manj blaga - več deviz

Na čim višji stopnji industrijskega razvoja je država, tem zadovoljivejša utegne biti struktura njene zunanje trgovine; to se pravi, da izvažaja kar najmanj surovin in polizdelkov in kar največ končnih izdelkov. Izvažaja več izdelkov predelovalne industrije in kar najmanj kmetijskih pridelkov, rud, hladovine in drugih surovin. V stari Jugoslaviji je imel tuji kapital glavno besedo; naša država je imela polkolonialni značaj. To se pravi, da je tuji kapital izkoriščal naše naravne zaklade tako, da je izvažal čimveč surovin — na pol zastopni — ne da bi se razvijala predelovalna industrija. Naši naravnih zakladi so kopenski, dežela pa je bila vedno bolj ravnina. Naša surovine so predelovali v drugih deželah, stara Jugoslavija pa je morala uvažati industrijske izdelke. Medtem pa si domači kapitalisti niso prizadevali, da bi se jugoslovanski industrijski izdelki uveljavljali na tujih tržiščih, ker jim je visoka zaščitna cenzura zagotavljala velike profite pri prodaji blaga doma.

Dandanes si evveda prizadevamo, da bi izvažali namesto surovin vsaj čimveč polizdelkov in kolikor največ izdelkov predelovalne industrije. Medtem ko so se oblastniki stare Jugoslavije »bali zamere« s pospeševanjem izvoza izdelkov, ki jih proizvajajo druge dežele, ter so jim rajši ustregli s ceneniimi surovinami s tem, da so ožemali naše delovne ljudi, pa je zdaj naše prizadevanje usmerjeno smotro, da izvažamo kar najmanj surovin. Oglejmo si nekoliko, kako bi bilo mogoče storiti še več v ta namen. V glasilu sveta za predelovalno industrijo F.L.R.J. »Preradivačka industrija« (st. 2-3) predlagajo in ugotavljajo, kako bi se bolj izboljšali strukturo našega izvoza z izvozom izdelkov predelovalne industrije.

Skoraj v vseh industrijskih strokah bi bilo mogoče še odkriti izdelke za razširjenje izvoza in izboljšanje izvozne strukture — v steklarstvu, usnjearstvu, tekstilni industriji, kovinarstvu itd. Presrečna, da bi mogla celo tekstilna industrija precej prispevati za izvoz. V ta namen bi bilo treba uvesti še nadaljnje posade v nekaterih tkalnicah. Izvažati bi bilo mogoče umetno svilo, bombaževinasto podlogo, popeline itd. Stara Jugoslavija je leta 1937 izvozila štiri tona umetne svile v vrednosti 831.000 din, preja pa je stala samo 200.000 din. Če bi hoteli izvažati tkanine iz umetne svile in bombaža, bi morali sicer uvažati prejo, barve in kemikalije, vendar bi to ne bilo v škodo našega deviznega fonda, marveč bi pridobil precej deviz.

Nadalje nismo dovolj skrbeli, da bi izvažali vrste dražjih izdelkov, cenejše izdelke, ki so sicer prav tako uporabni, pa bi uporabljali doma. To velja n. pr. za svičeni minij, ki je tri do štirikrat dražji kakor aluminijev minij. Doma brez potrebe uporabljamo svičeni minij, namesto da bi ga izvažali. Prav tako bi povečali devizni fond s kemično predelavo in izvozom nekaterih kovin. Izvažali bi n. pr. kazalo bizmutove soli in nitrata srebra.

Mnogo premalo smo dosegli opozarjanj in poudarjanj pomen predelave našega velikega posebnega naravnega zaklada — zdravnih zelišč. Večidel izvažamo zdravilna zelišča kot surovine. Naša zdravilna zelišča uživajo na tujih trgih velik sloves. Zelo ugodni pogoji so za predelavo tega velikega bogastva surovin. Izdelovali bi razne ekstrakte in zdravila, ki bi jih drago prodajali. Surovin imamo toliko, da bi se mogla razviti močna industrijska stroka. Kljub močni surovinski osnovi pa celo uvažamo razna vegetabilna strojila, čeprav bi mogla biti proizvodnja tanina tako velika, da bi imeli lep presežek za izvoz. Tovarna tanina v Sisku je pred vojno izdelovala rjav tanin, ki je potreben v vinarstvu. Ker jim ga dandanes primanjkuje, uporabljajo usnjareki tanin, ki zelo zmanjšuje kakovost vnu, kar tudi škoduje izvozu. Razen tega ostaja neizkoriščenih velika večina drugih gozdnih surovin za pridobivanje tanina (hrastove šiške, »volke«). Iz teh surovin bi pridobivali tudi galusno kislino, ki jo zdaj uvažamo.

Večkrat smo že opozarjali, da še vedno mnogo premalo izkoriščamo lesne odpadke, iz katerih bi mogli izdelovati pomembne izvozne izdelke in zanje prejemati mnogo več deviz, kakor jih prejemamo za hlude. Pred vojno, leta 1937, ko je bil mahjen izvoz domačih lesnih izdelkov, kakršne je mogoče izdelovati iz lesnih odpadkov, so izvozili 14 ton zoboberecev, 24 ton lesne volne, 124 ton čevljarskih klincev in 1400 palic, za kar so prejeli okrog tri milijone dinarjev. Dandanes je na svetovnem trgu veliko povpraševanje po upognjenem pohištvu, vezanih ploščah in furnirju. Teh izdelkov bi mogli prodati največje količine. Imamo pa težave z izvozom zaradi slabe kakovosti izdelkov nekaterih naših podjetij. Kakovost trpi med drugim zaradi tega, ker tovarne niso vselej preskrbljene z dobrimi hodi. Večkrat prejemajo preprele hlude, iz kakršnih ni mogoče luščiti dobrih vezanih plošč. Razen tega tovarne ne prejemajo vselej pravočasno hloodov, da bi mogle neovirano obratovati vse leto. Hkrati pa izvažajo na tisoče kubičnih metrov hloodovine, ki bi jo naši lesni obrati mogli predelati v končne izdelke najbolje kakovosti.

Izvoz cele vrste izdelkov, kakršne je že izvažala stara Jugoslavija, je zdaj zanemaren, n. pr. pletarski izdelki, češnjeve in kostanjeve deske ter razni drugi lesni izdelki. Ugotovljeno je, da zmogljivost naše industrije v nekaterih strokah ni popolnoma izkoriščena. Izkoristiti bi jo bilo treba za proizvodnjo izvoznih izdelkov. S popolnim izkoriščanjem zmogljivosti industrijskih obratov bi dosegli, da bi se znižala polna lastna cena izdelkov za domači trg in da bi mogli izvažati drage izdelke.

S temi vprašanji bi bilo treba seznaniti delovne kolektive tovarn, ki bi si tako tudi sami začeli prizadevati, da se izboljša struktura našega izvoza, kar bo vplivalo na dvig življenjske ravni.

Nova tovarna steklene galanterije v Sezani

Pretekli mesec je pričela obratovati v Sezani nova tovarna steklene galanterije. Malo komu bo razumljiv pomen take tovarne; če pa pogledamo le v prodajalne narodnih magazinov, vidimo, da na primer v Skoplju prodajajo lepe puloverje z gumbi iz navadne lepenke, v Zagrebu pa lepe ženske obleke z neokusnimi gumbi iz navadne pločevine.

Nekatero tovarne izdelujejo bakelitne gumbe, a surov bakelit moramo uvažati. Proces izdelave takih gumbov je precej zamotan in gumbi niso nikdar tako lepi kot stekleni. Bakelit pa je tudi mnogo potreben za izolirne izdelke. — Za najnujnejše potrebe izdelujejo tudi lesene gumbe, ki pa zahtevajo dolgo trajen proces obdelave in s tem velike izdelovalne stroške.

Vseh teh slabih strani pa nimajo gumbi iz stekla. Izdelki so zelo kvalitetni in imajo najrazličnejše barve, oblike in velikosti. Pomen izdelave in poraba gumbov prikaže naslednji primer: če bi vsak državljani FLRJ potreboval mesečno samo 1 gumb in bi ta stal le 1 dinar, bi porabili 16 milijonov deviznih dinarjev mesečno. Tu niso upoštevane tovarne pletenij, perila, in modni saloni, ki porabijo mesečno stotisoče gumbov. Češkoslovaška je na primer zaslužila za gumbe in druge sorodne steklene izdelke, ki jih je izvažala, letno 400 milijonov dolarjev.

Važni pa niso le stekleni gumbi, temveč tudi barvna stekla za signalne luči za kinoprojektore, signalni gumbi v raznih barvah za obdelovalne stroje ter za avtomobilsko in električno industrijo.

Na pobudo Izvršnega odbora in tovariša Kardelja so v Sezani pričeli ustanovljati tovarno, ki bi krila vse potrebe po taksem blagu. Po zaslugi tovarišev Cirila Kobala in Blagojeviča so pred dnevni tovarno dogovorili, Tovariš Blagojevič je vodil izdelavo potrebnih naprav, stroje pa je po njegovi zamisli izdelal v Okrajni avtomehanični delavnici.

V tovarni bo 6 peči, v katerih se bo pri 1200 stop. C topilo steklo. Peči so rentabilno izdelane in prihranjeno je mnogo deviz, ker ni treba uporabljati šamotnih blokov iz Češkoslovaške; namesto klesanja oppečnega bloka je uvedel tovariš Blagojevič ulivanje iz šamota. Ker rezervarjev za nafto in zrak niso mogli nikjer dobiti, je dal izdelati iz starega Dieslovega motorja kompresor, ki proizvaja več kot dovoljne količine zraka. Sami so izdelali tudi vse klešče z matricami za stiskanje steklene mase, stroj za brušenje steklenih izdelkov in peč za hlajenje. Večino opreme so izdelali izključno iz odpadnega materiala.

Pričeli so izdelovati tudi gumbe iz odpadkov usnja, ki so okusno okrašeni in gotovi v delcu sekunde.

Cez nekaj mesecev bo gotov avtomat, ki bo izdelal hkrati 48 različnih gumbov iz odpadkov ravnega stekla. Izdelovalni pa bodo tudi ročaje za pohištvo iz bele kovine in stekla, ki bodo izvojni predmet. Ko bo tovarna steklene galanterije dobila potrebne obdelovalne stroje, pa bo osnovala še novo delavnico, kjer bodo izdelovali vse vrste kompresorjev. J. C.

Sedaj je zadnji čas, da pripravimo hmeljevke

Na področju Celja-okolice so privatni kmetje v letošnjem letu znatno razširili hmeljeve nasade, zaradi česar potrebujejo samo za letošnje nove nasade dva milijona hmeljev.

Te hmeljevke bi morale preskrbeti Ministrstvo za gozdarstvo LR Slovenije in ministrstva za gozdarstvo Hrvaške ter Bosne in Hercegovine. Ministrstvo za gozdarstvo LRS je doslej le obvestilo gozdna gospodarstva in OLO, da je treba pričeti s posekom hmeljev, ni pa še zadobil podrejenih ednic z določenim planom poseka. Planski komisiji Bosne in Hercegovine ter Hrvaške pa načelno odklanjata kakršna koli obveznost za izdelovanje hmeljev, češ da nimajo primernih gozdov.

Grozi resna nevarnost, da bo zaradi te brezbrižnosti Savijska dolina ostala brez potrebnih hmeljev, s čimer bo znatno prizadet naš izvoz hmelja. Večakor je sedaj zadnji čas, da se zamujeno popravi. Ministrstvo za gozdarstvo LRS mora takoj izdelati stvarne plane za posamezna gozdna gospodarstva in OLO, glede na njihove možnosti, ti pa morajo čimprej izvršiti postavljeno nalogo. K. K.

NOVA ŽELEZNIŠKA PROGA V BOSNI

Na praznik republike so izročili prometovo, 15 km dolgo železniško progo Gračac—Modriča, ki se južno od Samca progi Modriču odcepi od mladinske proge Samac—Sarajevo proti jugovzhodu. Progo so začeli graditi leta 2. maja. Gradili so jo predvsem frontovci z najpreprostejšimi sredstvi. V železniški nasip je bilo treba nasuti 115.000 m³ zemlje in kamena. Med drugim so zgradili 25 propustov in en most.

NOVA TOVARNA ZA PREDELAVO MESA V ČRNI GORI

Na državnem kmetijskem posestvu »Drenovica« pri Danilovgradu je začela obratovati prva tovarna za predelavo mesa v Črni gori. V tej tovarni bodo krali in predelovali živino z vseh državnih kmetijskih posestev Črne gore.

Še o nepravilnostih odkupovalcev v murskosoboškem okraju

»Ljudska pravica« je 26. novembra objavila članek o grobih nepravilnostih odkupovalcev v okraju Murska Sobotica. Urad za pritožbe in predloge Komisije državne kontrole LRS je pregledal na licu mesta navedbe ter ugotovil, da so v glavnem resnične.

Okrajno odkupno podjetje za živilske proizvode je v novembru izterjevalo zaostanek odkupa masti in mesa. Odkup ni bil dober organiziran ter so odkupovalci nastopali samovoljno in v nasprotju z uredbo, spregledovali obveznosti ter skrajno neodgovorno ravnali z žvino, zaradi česar je nastala gospodarska in politična škoda.

Bajtarju Janezu Boharju so odvzeli osem mesecev brejo kravo, ker ni oddal 99 kg mesa. Prav je, da so zahtevali izpolnitve obvezne oddaje. Kravo pa so nato v večji skupini transportirali. Zaradi stiskanja in prerivanja je krava na cesti padla in si zlomila hrbtnico. Kravo so vso noč pustili na cesti in jo šele proti jutru zaklali. Posetniku Viktorju Fiedru so odkupovalci sami zaklali plemensko svinjo, ki je imela štiri tedne stare prašičke. Ker nam plemenske žvino manjka, je bil tudi ta postopek skrajno nepravilen. Svinjo bi lahko zaplenili, jo oddali v pitališče ali komu v zamenjavo za pitanca.

Dočim so bili na eni strani pri nekaterih kmetovalskih odkupnih organi zelo dosledni, pa niso izterjali zaostanka oddaje mesa pri Janezu Ritopertju iz Kuštanovce 47, ki ima nad 7 ha obdelovalne zemlje. Ritoper bi moral oddati že pred meseci 298 kg mesa. Ker je njegov sin okrajni poverjenik za finance, odkupovalci niso zahtevali, naj zaostanek obvezne oddaje takoj izpolni, čeprav ima za oddajo primerno živino. Po objavi

članka v »Ljudski pravici« je njegov sin 27. novembra na vse zgodaj prišel k odborniku KLO Mačkovi Kranjcu ter mu dokazoval, da je njegov oče nepravilno obremenjen in da ne bo oddal žvino. Ker se odbornik z njegovim mnenjem ni strinjal, mu je Ritoper zagrozil, da kot okrajni poverjenik lahko naredi, da bo šel Kranjec zaradi tega za šest mesecev na prisilno delo. Na ta način je hotel poverjenik Ritoper izkoristiti svoj uradni položaj in s pritiskom doseči, da bi oprostili obvezno oddajo njegovemu špekulantskemu očetu.

Odkupovalci so v KLO Mačkovi naprli 20 glav goveje žvino v neko stajo, kjer je ostala živina pet dni brez hrane. Tako je zgubljala na teži in je mlad bik, težak okoli 200 kg, pri tem poginil. Podobne nepravilnosti so odkupovalci zagrešili tudi v Salamencih. Za vse te nepravilnosti je predvsem odgovoren ravnatelj okrajnega odkupnega podjetja Elimir Lepuš, ki je odkup osebno vodil in se ni brigal, ali odkupovalci pravilno in v skladu z navodili izterjujejo zaostanke ali ne. Zadevo še naprej preiskuje javno tožilstvo, ki bo proti vsem odgovornim, predvsem pa proti Lepuš, uvedlo kazenski postopek, okrajni ljudski odbor pa bo uvedel disciplinarni postopek proti poverjeniku Ritopertju, ker je jasno, da takšen človek ne more biti okrajni funkcionar. Ob tej priliki naj poudarimo: popolnoma pravilno je zaostriž izterjavati zaostalih obveznih odkupov, ta ostrina pa mora biti naperjena proti tistim kmetovalcem, ki ne izpolnjujejo pravočasno svojih obveznosti. Odkupni organi imajo pri tem veliko in težavno nalogo, toda to nalogo so dolžni izpolnjevati v duhu pravčnosti in načel naše družbene ureditve.

NARODNOOSVobodilni odbori V NAŠI LJUDSKI REVOLUCIJI

(Nadaljevanje in konec)

Razvoj ljudske oblasti v Sloveniji med narodnoosvobodilno borbo ima svoje specifičnosti. Ze prve dni po okupaciji, 27. aprila leta 1941, se je v Ljubljani na pobudo KPS ustanovila Osvobodilna fronta kot politična organizacija vseljudega gibanja za narodnoosvobodilno borbo. Z mnogim političnim delom je na terenu ustvarila pogoje, da so iz samih množic vznikali njeni najnižji organi, terenski odbori OF, ki so nastali že v poletju 1941 ter se organizacijsko povezovali v višje odbore (okrožne, rajonske). Delegati štirih osnovnih skupin, od katerih je vodilna bila KPS, in 18 skupin (političnih, kulturnih in drugih), ki so se pridružile Osvobodilni fronti naknadno, so tvorili njen Vrhovni plenum, ki je iz svoje srede izvolil izvršni odbor, IOOF. Vsi odbori OF so bili izrazito politični organi, to je, organi politične organizacije z nalogo aktivizirati in mobilizirati ljudske množice za borbo proti okupatorju.

Ukrepe OF smatrale kot svoje lastne in so jih zato izpolnjevale. Poleg vojne oblasti, ki se je razvijala po partizanskih skupinah in njihovih vojaških akcijah, so tako odbori OF postajali organi nove ljudske oblasti in vanjo preraščali. To dejstvo je omogočilo, da se je že septembra 1941 Vrhovni plenum OF mogel preoblikovati v Slovenski narodnoosvobodilni odbor (SNOO), ki ni bil več le politično vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja, ampak je vseboval že tudi močne prvite najvišjega organa ljudske oblasti na slovenskem ozemlju, najvišjega narodnoosvobodilnega odbora, ki je v tem svojstvu že tedaj izdal več splošnih predpisov (n. pr. odlok o zaščiti slovenskega naroda in njegovega osvobodilnega gibanja, o narodnem davku itd.). Pri koncu leta 1941 je kot politično vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja sprejel 9 »Temeljnih točk OF slovenskega naroda«, ki predstavljajo politični in vojaški program OF.

Spomlad 1942 je bilo v Sloveniji vzpostavljeno prvo večje osvobodeno ozemlje na Kočevskem in v Suki krajini, ki je obsegalo tudi dele Notranjske. Dne 17. maja je SNOO izdal »Odlok o postavitvi narodne oblasti na osvobojenem slovenskem ozemlju«, ki je določil, da prevzame na osvobojenem slovenskem ozemlju oblast OF. Kot začasnji organi oblasti se na tem ozemlju postavljajo terenski odbori OF in njim nadrejeni

višji organi OF. Ker pa so ti terenski odbori le izredni in začasnji organi oblasti, morajo, čim so danj pogoj, izvesti volitve v prave in stalne organe ljudske oblasti, ki se imenujejo »narodnoosvobodilni odbori«.

Nato so se v poletju 1942 na osvobojenem ozemlju začele volitve ter je bilo do konca tega leta na osvobojenem ozemlju na Dolenjskem in v Beli Krajini izvoljenih skoraj 200 narodnoosvobodilnih odborov.

Težka roška ofenziva v letu 1942, ki je trajala 3 mesece, ni mogla uničiti dotlej zgrajenih trdnih temeljev nove oblasti. Ko se je novembra 1942 sestel SNOO, je lahko ugotovila, da združena nemško-italijanska ofenziva ob podpori domačih izdajalcev ni uspeła in da je volja za boj proti okupatorju ostala nezlomljena, obenem pa je odobril delo IOOF, ki je bil sodaj tudi izvršni odbor SNOO-a.

Ob kapitulaciji Italije (8. septembra leta 1943) se je osvobodeno ozemlje razširilo na vse tako imenovano Ljubljansko pokrajino, ki jo je dotlej imela zasedeno italijanska vojska, in na Slovensko Primorje. Še istega meseca je IOOF kot Predsedstvo SNOO-a razpisal volitve v Zbor odposlancev slovenskega naroda, na katerem naj bi se po izvoljenih delegatih konstituiral vrhovni organ ljudske oblasti na slovenskem ozemlju. Na vsem osvobojenem ozemlju so se izvedle volitve, iz krajev, kjer pa volitev zaradi okupatorske terorja ni bilo mogoče izvesti (Štajerska, Gorenjska), so prišli na zbor delegati Fronte, Zbor, ki je zasedel od 1. do 3. oktobra 1943 v Kočevju, je ugotovil, da se je OF kot vseljudega gibanje

obenem razvilo v slovensko ljudsko oblast in da so OF te oblasti terenski in ostali odbori OF oziroma narodnoosvobodilni odbori. Na zboru, ki ima značaj ustavodajne skupščine, je bil izvoljen nov plenum OF, ki naj izvršuje kot SNOO vrhovno zakonodajno in izvršno oblast na slovenskem ozemlju, med njegovimi zasedanji pa IOOF kot sodajno Predsedstvo SNOO-a, seveda v okviru Jugoslavije kot državne celote.

Na kočevskem zboru se je nova ljudska oblast, izražena v terenskih in drugih odborih OF, na osvobojenem ozemlju v narodnoosvobodilnih odborih, in v merilu vsega slovenskega ozemlja v Vrhovnem plenumu OF oziroma v SNOO-u tudi ustavno potrdila in organizirala kot državna oblast na slovenskem ozemlju.

Splošnemu razvoju in utrditvi narodnoosvobodilnih odborov je posvečal SNOO, ki se je na svojem I. zasedanju v Črnopolju (19. in 20. februarja 1944) preimenoval v Slovenski narodnoosvobodilni svet (SNOS), posebno pozornost. To je glede na sam značaj ljudske oblasti, ki ima v narodnoosvobodilnih odborih svojo množično osnovo, povsem razumljivo in nujno. Na svojem I. zasedanju je SNOS izdal tudi pomemben odlok, ki nosi naziv »Odlok o razpisu volitev v narodnoosvobodilne odbore«, v katerem se nalaga Predsedstvu SNOS-a, da razpiše volitve v krajevne, okrajne in okrožne narodnoosvobodilne odbore. V tem odloku je razviden sistem organizacije narodnoosvobodilnih odborov. Obstoje krajevni narodnoosvobodilni odbori ter okrajne in okrožne skupščine, ki imajo svoje izvršne odbore, imenovane okrajni in okrožni narodnoosvobodilni

odbori. Narodnoosvobodilni odbori so samoupravni organi, zasnovani na načelu enotnosti ljudske oblasti; odnos med njih do višjih narodnoosvobodilnih odborov in do SNOS-a oziroma do njegovega Predsedstva sloni na načelih demokratičnega centralizma. Na temelju tega odloka so bile razpisane volitve v narodnoosvobodilne odbore, ki so bile izvedene spomlad in poleti 1944 na osvobojenem ozemlju. Glede neosvojenega ozemlja je bilo določeno, da se bodo volitve izvajale vzporedno z osvobajanjem ozemlja.

V Sloveniji je poleg tega odloka izšel maja 1944 še en važen odlok, ki se nanaša na narodnoosvobodilne odbore in ki po svojem značaju in vsebini stvarno predstavlja naš splošni federalni zakon o lokalnih organih državne oblasti. To je znani »odlok o krajih, okrajih in okrožjih ter njihovih narodnoosvobodilnih odborih«. Tu je podrobno razčlenjena celotna organizacija narodnoosvobodilnih odborov, določene so njihove naloge, v njem so predpisani odgovornosti odborov pred ljudstvom, o zborih volivcev itd. Iz predpisov tega odloka lahko vidimo, kako je že med narodnoosvobodilno borbo aktivnost lokalnih organov ljudske oblasti v široko zajela najbolj različna življenjska področja, razume se v posebnih pogojih osvobodilne vojne. Temeljna naloga narodnoosvobodilnih odborov pa je seveda do konca vojne bila mobilizacija vseh sil za borbo proti okupatorju in vsestranska pomoč Narodnoosvobodilni vojski. Izvajanje določil tega odloka je že do osvoboditve mnogo pripeljalo, da smo ob koncu vojne imeli utrjen sistem osnovnih organov ljudske oblasti, ki so kot takšni po osvoboditvi bili sposobni sprejeti nove naloge.

